

Research Paper

After COVID-19: How Iranian Urban Planning NGOs Adapt to New Challenges and Opportunities

Arzoo Alikhani¹ , Seyed Mehdi Khatami^{*2}

¹ PhD Candidate, Department of Urban and Regional Planning, University of Tarbiat Modares, Iran

² Associate Professor, Department of Urban and Regional Planning, University of Tarbiat Modares, Iran

[10.22080/usfs.2024.26497.2409](https://doi.org/10.22080/usfs.2024.26497.2409)

Received:

December 30, 2023

Accepted:

April 8, 2024

Available online:

May 1, 2024

Keywords:

COVID-19, Non-Governmental Organizations, Resilience, Crisis Management

Abstract

The COVID-19 pandemic has disrupted traditional patterns, creating significant transformations in urban planning and design fields. This research investigates the impact of this crisis on Non-Governmental Organizations (NGOs) involved in urban planning in Iran. The primary focus of this study is on the prominent role of these entities in interacting with and adapting to emerging management models and the changes brought about by the post-COVID era. The research was conducted through in-depth and detailed interviews with representatives from 17 active NGOs in urban planning, following which data were evaluated and interpreted using qualitative content analysis. The interview coding results have been categorized into three main themes: the influential contexts affecting activities during the COVID era, responses to the pandemic, and post-COVID strategies. The strategies adopted by these NGOs to address their activities and structural challenges during the pandemic have been meticulously examined. Taking into account factors influencing the performance of NGOs in Iran, which include urban management with low resilience, the presence of citizens who participate less in civic activities, and the existence of suitable platforms for virtual activities, the NGOs have embraced three strategies in response to COVID-19 challenges: temporary cessation, adaptability to circumstances, and complete transformations. Furthermore, emphasizing these organizations' susceptibility to the crisis conditions, they have adopted differing long-term effects ranging from acceptance to resistance. This research sets the groundwork for more detailed and profound investigations into identifying the best strategies and approaches for NGOs to better confront unforeseen crises. Knowledge and experiences gained from the pandemic can act as valuable assets for more effective future responses to similar challenges.

Copyright © 2024 The Authors. Published by University of Mazandaran. This work is published as an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4>). Non-commercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited.

***Corresponding Author:** Seyed Mehdi Khatami

Address: Department of Urban and Regional Planning,
University of Tarbiat Modares, Iran

Tel: 09126496771

Email: s.khatami@modares.ac.ir

1. Introduction

This research investigates how COVID-19 has affected NGOs involved in urban planning, highlighting the importance of reassessing urban needs and priorities towards enhancing project effectiveness post-pandemic. NGOs have the ability to refine their operation by taking into account the shift in civic engagement and public needs due to COVID-19. The research methodology includes a review of theoretical literature on NGO roles in urbanism and the impacts of the pandemic on urban planning. It features an analysis of unstructured interviews with 17 urban planning NGOs, employing a three-phase qualitative content analysis to pinpoint COVID-19's effects and propose ways to improve NGO performance in the future. The results indicate that Iranian NGOs have adeptly navigated the challenges brought by COVID-19, deploying innovative strategies and reshaping their operational frameworks—not merely surviving the crisis but also using it as a catalyst for growth and greater future readiness.

2. Research Methodology

The present study examines the role and impact of COVID-19 on NGOs in the urban planning sector. It utilizes the theoretical framework related to NGO activities in urban development, alongside COVID's general impact on urbanism. Insights were garnered from unstructured interviews with 17 NGOs, which were subjected to a three-stage qualitative content analysis. The study identifies the pandemic's effects and outlines recommendations for the NGOs' improved functioning in the aftermath of COVID-19.

3. Research Findings

The impacts of COVID-19 on urban planning NGOs are twofold: operational

during the pandemic and strategic for post-pandemic resilience. This research found that NGOs adapted through strategies of continuity, change, and cessation. They continued critical operations and content development, showcasing agility and preserving stakeholder trust. Adapting to virtual engagement, they changed priorities to overcome physical restrictions and bolster community ties. In crises, they ceased physical presence to prioritize public health, reflecting ethical decision-making and enhancing their social standing.

Key factors shaping activities in the pandemic were municipal management resilience, internet infrastructure for virtual connections, and reduced citizen interaction. These considerations are essential for future strategy development aimed at organizational efficiency and effectiveness.

Post-pandemic NGOs are encouraged to embrace remote work, improve digital infrastructure, and employ modern technologies, aiding the resurgence of COVID-19-affected realms and reinstating an active urban planning role.

In sum, COVID-19 has prompted NGOs to transform and fortify against future crises, with the right strategies fostering continued activity and quicker post-crisis recovery.

4. Conclusion

The COVID-19 pandemic unexpectedly impacted urban life and civic institutions including NGOs in urban planning, leading to shifts in urban decision-making that may shape the future of urban communities. These changes involve governance patterns favoring grassroots, participatory approaches, and the rise of new traffic patterns with increased cycling

and walking. Additionally, there was a need for more flexible workspaces and redesigned commercial, residential, and public spaces to adhere to health guidelines.

This research, through interviews with 17 urban planning NGOs and content analysis, explores COVID-19's impact on these organizations in Iran. Despite a lack of formal recognition in city management systems, the pandemic underscored the need for NGOs as intermediaries between people and city authorities. NGOs creatively responded with strategies of continuity, change, and cessation, continuing operations amidst the crisis. These strategies served as pillars for managing challenges, where cessation initially meant reducing physical activities, and change involved shifting to relief work or virtual engagement. Specialized in content creation and discourse, these organizations managed to maintain their activities through expertise in urban planning and COVID-19.

Post-pandemic, some NGOs face collapse while others have turned the crisis into an opportunity, adapting to changes in audiences and operational

contexts. This research assists in monitoring COVID-19's societal impacts, guiding NGOs in social challenges, and suggesting innovative technology usage, urban design changes, and improved financial management. While initiating further study on the pandemic's long-term effects on NGO activities and strategies, this work helps NGOs bolster operational capabilities and efficiency for future crises. Despite limitations, these insights could lead to wider applicability and deeper analysis of NGO experiences during the pandemic.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

The authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work

Conflict of Interest

The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

The authors appreciate all the scientific consultants in this paper.

علمی پژوهشی

تاب‌آوری نهادهای سازمان‌های مردم‌نهاد در حوزه شهرسازی در ایران در مواجهه با بحران کرونا

آرزو علیخانی^۱ ID، سید مهدی خاتمی^۲ ID*

^۱ دانشجوی دکتری، گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
^۲ دانشیار، گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.

[10.22080/usfs.2024.26497.2409](https://doi.org/10.22080/usfs.2024.26497.2409)

چکیده

پاندمی کووید-۱۹ با برهم زدن الگوهای معمول، تحولات قابل ملاحظه‌ای را در زمینه‌های برنامه‌ریزی و طراحی شهری ایجاد کرده است. این پژوهش به بررسی دقیق تأثیرات این بحران بر سازمان‌های غیردولتی (NGOs) فعال در حوزه شهرسازی در ایران می‌پردازد. تمرکز اصلی این مطالعه بر نقش بسزای این نهادها در تعامل و تطبیق‌پذیری با الگوهای نوظهور مدیریتی و تغییرات ناشی از دوران پساکووید است. پژوهش با بهره‌گیری از مصاحبه‌های عمیق و دقیق با نمایندگان ۱۷ سازمان غیردولتی فعال در زمینه شهرسازی اجرا شده و سپس داده‌ها به وسیله تحلیل محتوای کیفی، ارزیابی و تفسیر شده است. نتایج کدگذاری مصاحبه‌ها در سه مقوله اصلی زمینه‌های اثرگذار بر فعالیت در دوران کرونا، چگونگی مواجهه با کرونا و راهبردهای پس از کرونا، دسته‌بندی شده‌اند. راهبردهای استفاده‌شده توسط این سازمان‌ها به منظور برخورد با فعالیت‌ها و چالش‌های ساختاری خود در طی همه‌گیری، به‌طور دقیق مورد کاوش قرار گرفته‌اند. با در نظر گرفتن فاکتورهای مؤثر بر فعالیت سازمان‌های غیردولتی در بستر ایران که شامل مدیریت شهری با تاب‌آوری پایین، وجود شهروندانی که کمتر در فعالیت‌های مدنی مشارکت دارند، در کنار وجود بسترهای مناسب برای فعالیت مجازی، سازمان‌های غیردولتی در مواجهه با چالش‌های کووید-۱۹ سه راهبرد توقف موقتی، تطبیق‌پذیری با شرایط و تحولات کامل در پیش گرفته‌اند. علاوه بر این با تأکید بر تأثیرپذیری این سازمان‌ها از شرایط بحرانی پیش‌آمده، در بلندمدت نیز اثرات متفاوتی اعم از پذیرش و مقاومت توسط آنها اتخاذ شده است. این پژوهش پیش‌زمینه‌ای برای تحقیقات دقیق‌تر و عمیق‌تری در رابطه با شناسایی بهترین استراتژی‌ها و راهبردهای پیش‌روی برای مواجهه بهتر سازمان‌های غیردولتی در مقابله با بحران‌های پیش‌بینی‌نشده است. دانش و تجربیات کسب‌شده از همه‌گیری می‌تواند به‌عنوان یک سرمایه باارزش برای مواجهه مؤثرتر با چالش‌های مشابه در آینده عمل نماید.

تاریخ دریافت:

۹ دی ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش:

۲۰ فروردین ۱۴۰۳

تاریخ انتشار:

۱۲ اردیبهشت ۱۴۰۳

کلیدواژه‌ها:

کووید-۱۹، سازمان‌های غیردولتی، تاب‌آوری، مدیریت بحران

* نویسنده مسئول: سید مهدی خاتمی

آدرس: دانشیار گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.

تلفن: ۰۹۱۲۶۴۹۶۷۷۱

ایمیل: s.khatami@modares.ac.ir

۱ مقدمه

دوره نشان داده است که انعطاف‌پذیری و توانایی تطبیق سریع سازمان‌های غیردولتی با تغییرات شهری عاملی مهم در اثربخش بودن این سازمان‌ها بوده است. این سازمان‌ها با توجه به نیازها و مشکلات جدید که به دنبال شیوع کووید-۱۹ پدید آمد، تلاش‌هایی را برای بهبود شرایط شهری و ارتقای کیفیت زندگی شهروندان انجام داده‌اند. هرچند به اهمیت و نقش این سازمان‌ها چه در حوزه عمل و چه در بخش تئوری کم‌وبیش پرداخته شده است، لیکن به اثراتی که کووید-۱۹ بر فعالیت این سازمان‌ها داشته است، کمتر توجه شده است.

در صورتی که به اثربخشی این سازمان‌ها در حوزه شهرسازی اطمینان داشته باشیم، لازم است تا عواملی که منجر به بهبود عملکرد یا مانع فعالیت اثربخش این سازمان‌ها می‌شود را شناسایی کنیم. بررسی فعالیت این سازمان‌ها پس از کووید نشان از تغییر ماهیت و کمتر شدن این فعالیت‌ها دارد که لزوم ریشه‌یابی اثرات این پاندمی بر فعالیت سازمان‌های غیردولتی حوزه شهرسازی را بیش از پیش می‌کند. بنابراین این پژوهش با هدف بررسی تأثیر کووید-۱۹ بر فعالیت سازمان‌های غیردولتی به‌عنوان یکی از عوامل اثرگذار بر فعالیت آنان می‌پردازد تا از این طریق بتواند علاوه بر کمک به این سازمان‌ها برای حل این موانع، به پایداری فعالیت‌ها و اثربخشی بیشتر فعالیت‌های آنان منجر شود.

تحلیل یافته‌های به‌دست‌آمده در سه حوزه چگونگی مواجهه با کرونا، راهبردهای اتخاذشده پس از آن و زمینه‌های اثرگذار بر فعالیت آنها دسته‌بندی شده است. نتایج نشان از انعطاف و سازگاری سازمان‌های غیردولتی شهرسازی با شرایط پرچالش همه‌گیری کووید-۱۹ دارد. استراتژی‌های اتخاذشده نمایانگر توانایی این سازمان‌ها در شناسایی نیازهای فوری و پاسخگویی به آنها با اقدامات بلافاصله است.

تداوم هوشمندانه فعالیت‌ها با رویکرد فرصت‌محور، یعنی تولید محتوا و گفت‌وگو

کووید-۱۹ تأثیرات بسیاری بر برنامه‌ریزی و طراحی شهری داشته است، به‌طوری که در چین و پس از مواجهه شهرها با این پاندمی نیاز به تغییر نگرش در تصمیم‌گیری‌های شهری به وجود آمد و این تغییرات احتمالاً به‌عنوان یکی از ویژگی‌های مهم اجتماعات شهری در آینده باقی خواهند ماند (Bereitschaft & Scheller, 2020).

در حوزه حکمرانی شهری نیز تأثیرات ناشی از این پاندمی، قابل ملاحظه است. کووید-۱۹ بحرانی جهانی را به وجود آورد که نیاز به مدیریت بحران در سطح شهری داشت (Mcguirk et al., 2020). این بحران نیازمند هماهنگی و تعامل بین بخش‌های مختلف مدیریت شهری و مراکز بهداشتی بود. مدیریت شهری مجبور شد تا تدابیر بهداشتی و اجتماعی، شامل قرار دادن محدودیت‌های تجمعی، اجرای مصوبات مرتبط با ماسک‌ها و فاصله‌گذاری اجتماعی را اجرایی کند. در مواجهه با بحران نیز، نیاز به اطلاع‌رسانی شفاف و کارآمد به شهروندان افزایش یافت در نتیجه مدیریت شهری می‌بایست به ارتقای ارتباطات عمومی و استفاده از رسانه‌های مختلف برای اطلاع‌رسانی به مردم توجه می‌کرد (Acuto, 2020). در این دوره، تأثیر شیوع ویروس کرونا بر شهرها و نحوه زندگی در آنها تغییرات مهمی ایجاد کرده است که نیاز به تغییر و تطبیق برنامه‌ریزی شهری را ایجاب می‌کند (Aiswarya Raj et al., 2021; Bereitschaft & Scheller, 2020).

پس از شیوع کووید-۱۹، فعالیت‌های سازمان‌های غیردولتی در حوزه برنامه‌ریزی شهری در ایران مورد توجه قرار گرفته است و نیاز به این سازمان‌ها احساس شد. بسیاری از سازمان‌های غیردولتی در ایران، پس از شروع کووید-۱۹، به‌صورت فعالانه و همکاری با مراجع دولتی و نهادهای مرتبط، به بررسی و اجرای برنامه‌ها و طرح‌های جدید در زمینه‌هایی نظیر بهداشت عمومی، تجهیزات شهری، فضای سبز و تنظیم ترافیک پرداخته‌اند. همچنین، تجربه این

۲ مبانی نظری

۲.۱ سازمان‌های غیردولتی حوزه شهرسازی

با توجه به ماهیت نوظهور سازمان‌های غیردولتی در ایران، برداشت‌های متفاوتی از این نوع سازمان‌ها و نقش و مسؤولیت‌های آن در کشور وجود دارد، بنابراین قبل از هرگونه بررسی موضوع بایستی به تعریف این‌گونه سازمان‌ها و ویژگی‌های آن پرداخت. به‌طورکلی سازمان غیردولتی (NGO) به سازمانی متشکل از افراد خصوصی که به اصول اجتماعی پایه‌ای اعتقاد دارند و فعالیت‌هایشان را در جهت توسعه جوامع سازمان‌دهی می‌کنند، کاملاً یا به‌طور عمده مستقل از دولت هستند، دارای اهداف انسانی هستند، مقاصد اقتصادی و مالی ندارند و غیرانتفاعی، داوطلبانه و خدمت‌منا هستند، گفته می‌شود. وکیل (۱۹۹۷) از آن به‌عنوان سازمانی برای افزایش کیفیت زندگی برای محرومین یاد می‌کند.

بانک جهانی سازمان‌های غیردولتی را سازمانی خصوصی با هدف کاهش رنج، کمک به فقرا، حفاظت محیط‌زیست، تأمین سرویس‌های پایه اجتماعی یا به عهده گرفتن توسعه جوامع می‌داند که غیرانتفاعی و مستقل از دولت و وابسته به هدایا یا خدمات داوطلبانه و به‌صورت ارزش مبنای اداره می‌شود. سازمان ملل نیز در تعریفی دیگر از سازمانی غیرانتفاعی، داوطلبانه در مقیاس‌های محلی، ملی و بین‌المللی، وظیفه‌گرا و با اهداف مشخص یاد می‌کند که انجام اقدامات انسانی، ارتباط مردم و دولت، دیده‌بانی سیاست‌های دولت و مشارکت سیاسی در سطح محلی را به عهده دارد.

به‌طور کلی در تعاریف مربوط به سازمان‌های غیردولتی اصلاحاتی نظیر غیرانتفاعی بودن، داوطلبانه، سرویس مبنای، توسعه مبنای، خصوصی، مستقل، دموکراتیک، غیرفرقه‌ای- غیروابسته به مجامع سیاسی وجود دارد. همچنین کلیه تعاریف به وجود اصول مبنایی اجتماعی مشترک در توسعه، توانمندسازی و رفاه جوامع به‌خصوص تقویت

تخصصی نشان از تعهد این سازمان‌ها به مأموریت‌های خود در زمینه شهرسازی و کمک به جامعه برای مواجهه با تأثیرات همه‌گیری دارد. از سوی دیگر، تغییرات انجام شده در نوع کنشگری و راهبردهای این سازمان‌ها نشان می‌دهد که آنها در پی یافتن روش‌های جدید و مؤثر برای ادامه فعالیت هستند، هرچند که این تغییرات ممکن است شامل کاهش فعالیت‌ها یا تغییر در اولویت‌ها باشد.

استراتژی توقف یا کاهش فعالیت‌های حضوری نیز بیانگر واقع‌بینی و مسؤولیت‌پذیری این سازمان‌ها در مقابله با شرایط بهداشتی جامعه است. تمرکز بر سلامت عمومی و حفظ ایمنی اعضا و کارکنان نقطه قوتی است که اعتبار این سازمان‌ها را در طولانی‌مدت حفظ می‌کند.

درنهایت، یافته‌ها حاکی از آن هستند که سازمان‌های غیردولتی شهرسازی ایران توانسته‌اند با استفاده از راهکارهای خلاقانه و بازسازی مدل‌های عملیاتی خود، نه‌تنها با شرایط کووید-۱۹ کنار بیایند، بلکه در جهت تحکیم جایگاه خود برای آینده‌ای پایدار نیز گام‌هایی بردارند. این نوع سازمان‌ها اثبات کرده‌اند که می‌توانند نه‌تنها به‌صورت واکنشی عمل کنند بلکه می‌توانند موقعیت‌های پیش‌آمده را به فرصتی برای توسعه و بهبود تبدیل کنند.

در این مقاله پس از بررسی مبانی نظری موجود در زمینه فعالیت و نقش سازمان‌های غیردولتی حوزه شهرسازی و همچنین تأثیرات کووید بر حوزه شهرسازی به‌طور عام، از طریق انجام مصاحبه‌های ساختاریافته با ۱۷ سازمان غیردولتی فعال در حوزه شهرسازی، به تبیین اثرات کووید بر فعالیت آنان پرداخته است. مصاحبه‌ها از طریق تحلیل محتوای کیفی کدگذاری شده و درنهایت این اثرات مشخص شده و سپس به ارائه پیشنهادهایی برای بهبود عملکرد این سازمان‌ها در دوران پس از پاندمی پرداخته شده است.

اقتصادی و اجتماعی گروه‌های به حاشیه رانده شده اشاره دارند.

بررسی پیشینه پژوهش در رابطه چگونگی نقش‌آفرینی سازمان‌های غیردولتی در حوزه شهرسازی نشان می‌دهد تعداد زیادی از مطالعات بر مبنای نمونه‌های عملی از اقدامات این سازمان‌ها به روشنگری موضوع پرداخته‌اند. در اولین گام شناسایی موضع پژوهش‌ها نسبت به اقدامات این سازمان‌ها می‌تواند به بررسی عمیق‌تر موضوع کمک کند. بررسی پژوهش‌ها نشانگر دو نوع رویکرد مثبت و منفی در رابطه با نقش‌آفرینی سازمان‌های مردم‌نهاد است. دلایلی نظیر افزایش مسؤلیت‌پذیری در فعالیتهای عمومی از سوی جامعه مدنی (Foo, 2018b; Mercer & Mercer, 2014; Moghimi & Alambeigi, 2012; Nelson, 2017) تشویق مردم عادی به مشارکت (Dolors et al., 2018; Foo, 2018a; Hsu et al., 2017; Tumusiime et al., 2013; Ying Chang, 2019; Zheng, 2017)، شفاف‌سازی تصمیمات توسعه برای همه گروه‌ها (Fowler, 1991; Tumusiime et al., 2013, 2017)، افزایش توجه به گروه‌های به حاشیه رانده شده و فقرا (Covey, 1995; A. Hasan, 2002; Rahman, 2007)، افزایش توجه به مسائل زیست‌محیطی و تولید اطلاعات زیست‌محیطی (M. Khan et al., 2020; Morales, 2019; Slaviková et al., 2020) و توانمندسازی جامعه از طریق آگاهی‌بخشی به شهروندان (Jenkins et al., 2002; Li et al., 2020; Waheduzzaman et al., 2018) از موارد اشاره شده در نگاه پژوهشگران در اتخاذ نگاه مثبت به سازمان‌های مردم‌نهاد است. در مقابل، تعداد کمتری از تحقیقات نیز نه تنها وجود این سازمان‌ها را مثبت تلقی نمی‌کنند بلکه از آن به‌عنوان ابزارهایی که منجر به تشدید نابرابری و منفعل شدن مردن در امور مربوط به خودشان می‌شوند، نام برده‌اند و تجربیاتی در این رابطه را معرفی کرده‌اند. از دیگر نکات منفی بررسی شده در پژوهش‌ها می‌توان به نقش حمایتی آن‌ها به جای نقش وکالتی و راهبردی (Covey, 1995; Fowler,

1991; Waheduzzaman et al., 2018) تخصص کافی (Covey, 1995; Rahman, 2002)، در نظر گرفتن گروه محدودی از ذی‌نفعان و نه همه مردم (Brooker et al., 2019; Ying Chang, 2019)، عدم وجود شفافیت در اقدامات صورت گرفته (Brooker et al., 2019) و نبود ساختاری منسجم و تعریف‌شده برای فعالیت این سازمان‌ها اشاره نمود (Baker & Wigan, 2017; Foo, 2018a).

هرچند به نکات مثبت و منفی در پژوهش‌های مختلف اشاره شده است، لیکن نگاه مثبت غلبه داشته است و حیطه‌های مختلفی برای فعالیت این سازمان‌ها در نمونه‌های موردی ایران و جهان در نظر گرفته شده است. مواردی نظیر مشارکت‌پذیری و نقش مهم این سازمان‌ها را در افزایش مشارکت گروه‌های مردمی در تصمیم‌گیری‌های دولتی، حکمروایی شهری و کاهش نقش دولت و مدیریت شهری در تصمیم‌گیری‌ها، سکونتگاه‌های غیررسمی برای افراد فقیر و به حاشیه رانده شده، مسکن اجتماعی، توانمندسازی گروه‌های کم‌درآمد، بازسازی‌های پس‌از سانحه و جنبش‌های شهری و حقوق بشر از مسائل مورد توجه در نمونه‌های موردی است (del Gaudio et al., 2016; Dolors et al., 2016; Hung, 2015; Ndezi, 2009; et al., 2018).

از سوی دیگر، رشد روزافزون سازمان‌های مردم‌نهاد و نقش‌آفرینی این سازمان‌ها در امور مربوط به شهر و شهروندان منجر به افزایش توجه به آن در پژوهش‌ها شده است (Tumusiime et al., 2017). مطالعات صورت‌گرفته در این زمینه با اهداف متفاوتی انجام شده است. برخی از مطالعات با هدف روشن ساختن نقش سازمان‌های غیردولتی در فعالیتهای مربوط به توسعه و مدیریت شهری به این موضوع پرداخته‌اند (Foo, 2018a; Jenkins et al., 2002; Kotus, 2013). بعضی دیگر همکاری و نقش مکمل سازمان‌های غیردولتی در جنبش‌های شهری را به‌عنوان انگیزه‌ای برای بررسی موضوع عنوان کرده‌اند (Covey, 1995; Nelson, 2017). سایر مطالعات نیز با توجه به نقش سازمان‌های

داشته‌اند و برخی دیگر به ارائه راهکارهای بعداز پاندمی پرداخته‌اند.

در گروه اول مقاله تجارب زندگی مردم در فضاهای شهری در زمان شیوع بیماری همه‌گیر کووید-۱۹؛ موردپژوهی: شهر رشت، به بررسی رفتار مردم در دوران همه‌گیری در فضاهای شهری رشت پرداخته است. نتایج ۱۲ عامل مهم را مشخص نمود که عبارت‌اند از: میزان دل‌تنگی، حضورپذیری، تأثیرپذیری از کرونا - محدودیت اجتماعی، شغلی و اقتصادی و روحی و روانی، اعتماد به عملکرد حاکمیت، تداوم خدمات الکترونیک، آگاهی، الگوی سفر، نگرش به راهکارها، فعالیت بدنی و اقتصاد شهر. عامل‌ها نشان می‌دهند که الگوی زندگی شهروندان در این دوران به چه صورت بوده است. از نتایج حاصله می‌توان استنباط نمود که کووید-۱۹ تأثیر بسیار زیادی بر رابطه انسان با فضای شهری گذاشته و شهروندان را محدود نموده است (Matak et al., 2022).

در دسته دوم پیشنهادهایی در حوزه‌ها و مقیاس‌های مختلف ارائه شده است. در مقیاس کلان تغییرات شهری و توسعه شهری در دوران بحران کووید-۱۹ مطرح است. حسین بحرینی (۱۳۹۹) ضرورت تغییر پارادایم در شهرسازی را با تأکید بر جنبه‌های رویه‌ای (بر پایه مفاهیم نظریه انتقادی و روندهایی همچون مشارکت، مردم‌سالاری دینی، آموزش متقابل، برنامه‌ریزی منعطف، خوداتکایی و خودحکمرانی) و محتوایی (بر پایه تاب‌آوری و تأکید بر مفاهیمی مثل مقیاس‌های کوچک، دهکده شهری، توسعه سیستم‌های مجازی) در شهرسازی پیشنهاد می‌دهد. حسین سلطانزاده نیز معتقد است که از تأثیرات مهم کرونا در معماری و شهرسازی درک لزوم مدیریت واحد و منسجم همچنین بازنگری ضوابط در شیوه کاربری‌های زمین و بنا در عرصه‌های خصوصی، عمومی و حتی حمل‌ونقل شهری (مترو، اتوبوس، تاکسی) به‌علت انتظار استفاده جدید آن‌هاست (Rezaei, 2023).

مردم‌نهاد در پر کردن خلأ مردم، نخبگان یا در مقیاسی گسترده‌تر، خلأ بین ثروت، قدرت، دانش و منابع شکل گرفته‌اند (Covey, 1995; Rahman, 2002; Redon, 2013). برخی از پژوهش‌ها با تأکید بر رابطه میان این سازمان‌ها و دولت و نقش آن‌ها در ایجاد حاکمیت دموکراتیک، حکمروای شهری و دستیابی به مشارکت عمومی، از طریق بررسی نمونه‌های موردی، سعی در روشن کردن موضوع دارند (Foo, 2018b; M. A. Hasan et al., 2018; Moghimi & Alambeigi, 2012; Whitelaw et al., 2008; Yacobi, 2007).

موضوع نقش سازمان‌های غیردولتی به‌عنوان مدافعان منافع یا حقوق عمومی نیز از موارد مرتبط به این پژوهش است که در برخی مقالات به آن اشاره شده است (Aliaj, 1997; Lane & Morrison, 2006; Manjur Morshed & Asami, 2015).

موضوع شفافیت و آگاهی‌بخشی به شهروندان از طریق سازمان‌های غیردولتی در پژوهش‌های دیگری نیز مورد توجه قرار گرفته است (Gupta & Koontz, 2019; Lee & Painter, 2015).

در برخی پژوهش‌ها نیز به نتیجه آگاهی‌بخشی و مشارکت شهروندان که در نهایت منجر به توانمندسازی جوامع از طریق فعالیت‌های سازمان‌های غیردولتی می‌شود، پرداخته شده است (Cohen-Blankshtain et al., 2013; Inger Ulleberg, 2009; Muraya, 2006; Schmitz & Mitchell, 2016).

۲،۲ کووید-۱۹ و شهرسازی

در رابطه با تأثیر کووید-۱۹ بر شهرسازی، پس از وقوع این بحران مطالعات زیادی صورت گرفته است که بررسی هر یک از آن‌ها می‌تواند جنبه‌ای از این اثرات را مشخص نماید و منجر به پیشنهادهایی در رابطه با چگونگی برنامه‌ریزی، طراحی و مدیریت شهری در دوران پساکرونا شود. این مطالعات را می‌توان در چند سرفصل کلی جمع‌بندی کرد. برخی از مطالعات به بررسی اثرات این پاندمی بر شهرها تمرکز

۲۰۲۰). پیشنهاد اصلی کوروش افضلی، درباره تغییر معماری انتخاب، رویکرد بازآفرینی از پایین به بالا، مردم‌سالاری و نهادینه کردن مشارکت مردمی است. او با تجارب حرفه‌ای و نظری خود به بافت‌های مرکزی یا درونی شهرهای کشور ما اشاره دارد که به‌علت پدیده گریز مردم از آن‌ها به‌صورت پهنه‌های ناکارآمد با سکونت اقشار کم‌درآمد یا ناتوان درآمده است. سلامت همه اقشار مردم به‌ویژه در شرایط فعلی کرونا که طول دوره نامعلومی دارد به‌روشنی ضامن سلامت اجتماعی شهرها و جوامع است. پس حرف آخر را برای هر تغییری در جهان پساکرونا نیز مردم می‌زنند. چنانکه این مردم هستند که می‌توانند زنجیره انتشار کرونا را قطع کنند. اینک پدیده کرونا از یک‌سو باعث کاهش تعاملات اجتماعی و از سوی دیگر موجب حرمت‌بخشی بیشتر به خانه و فضای کار شده که فرصتی جدید برای تغییر رویکرد بازآفرینی با مشارکت مردم، نهادهای رسمی و دانشگاهی پیش رو می‌گذارد. تصویرسازی آینده باید همراه با فرهنگ مردم بوده و تهیه هر نقشه راهی متناسب با فرهنگ جامعه معنا خواهد داشت. نهادهای رسمی و دانشگاهی باید دیدگاه مردم را بشنوند و براساس توان و فرهنگ آنان اقدامات خود را انجام دهند (Rezaei, 2023).

با در نظر گرفتن سازمان‌های مردم‌نهاد به‌عنوان یکی از ارکان اصلی تاب‌آوری نهادی، در ادامه به بررسی اثرات کووید بر فعالیت این سازمان‌ها پرداخته شده است تا از این طریق بتوان به ارزیابی این موضوع در بستر شهرسازی ایران پرداخت.

۳ روش تحقیق

مطالعه حاضر با هدف اصلی شناسایی تأثیرات کووید-۱۹ بر فعالیت سازمان‌های غیردولتی حوزه شهرسازی انجام شده است. با توجه به اهمیت نقش‌آفرینی سازمان‌های غیردولتی در حوزه برنامه‌ریزی و طراحی شهری، بررسی رفتارهای این سازمان‌ها در مواجهه با شرایط خاص ضرورت می‌یابد. پژوهشگر در حین بررسی چالش‌های

در مقیاس خرد نیز، عربانی و باور در پژوهشی با هدف به دست آوردن راهکاری مناسب برای ایجاد تغییرات و یا در صورت نیاز، بازطراحی محیط معماری و شهری برای مقابله با شرایط کووید-۱۹، ابتدا به پیشینه معماری و شهرسازی در برخورد با همه‌گیری در گذشته پرداخته و سپس به آسیب‌های وارده بر مؤلفه‌های بیان‌شده، از سوی ویروس کرونا، اشاره نموده و درنهایت به الگو و نتیجه مناسب برای ارائه راهکار معماری در برابر آسیب‌ها رسیده است (عربانی & باور، ۱۳۹۹).

۲،۳ تاب‌آوری نهادی

تاب‌آوری از مفاهیمی است که پس از توسعه پایدار و به‌عنوان یکی از جنبه‌های آن مطرح شد. تاب‌آوری نهادی به‌عنوان ظرفیت جوامع برای کاهش خطر و ایجاد پیوندهای سازمانی در درون جامعه تعریف می‌شود؛ به‌نوعی که ویژگی‌های مرتبط با تقلیل خطر، برنامه‌ریزی و تجربه سوانح قبلی را در بر می‌گیرد (Norris S.P. et al., 2008). در این بعد ویژگی‌های فیزیکی سازمان‌ها از جمله تعداد نهادهای محلی، دسترسی به اطلاعات، نیروها و افراد آموزش‌دیده و داوطلب، پایبندی به دستورالعمل‌های مدیریت بحران، به‌هنگام بودن قوانین و مقررات، قوانین و مقررات بازدارنده و تشویقی به‌ویژه در امر ساخت‌وساز مساکن، تعامل نهادهای محلی با مردم و نهادهای دولتی، رضایت از عملکرد نهادها، مسؤولیت‌پذیری نهادها و نحوه مدیریت یا پاسخگویی به سوانح نظیر ساختار سازمانی، ارزیابی می‌شود (Tierney and Bruneau, 2007).

در رابطه با موضوع کووید و تاب‌آوری نیز، مقالات متعددی به مفهوم تاب‌آوری شهری مدیریت و برنامه‌ریزی آینده شهرها (کرونا ۱۹)، پرداخته‌اند و درنهایت سرمایه انسانی شهرها با مهارت‌ها و دانش را عاملی مهم در تاب‌آوری شهری ذکر کرده‌اند و افزایش آگاهی شهروندان از خطرات و توانایی آن‌ها در مقابله با آن‌ها را به‌عنوان اساس تاب‌آوری شهری مطرح کرده‌اند (Aiswarya Raj et al., 2021). حقی & حیدرزاده، ۲۰۲۲؛ مهردادش & آزادی زاده،

(اصفهان)، هم‌ساخت (شیراز)، به‌اضافه (یزد)، شهرآموز (اصفهان)، بازچرخ (تهران)، یادمان‌ها (قزوین)، دادشهر (تهران)، فاطر (شیراز)، دانشگاه بدون تهران (تهران)، چهارباغ (مشهد)، چهارطبقه (مشهد)، شهر بدون مانع (مشهد)، دیده‌بان (مشهد)، مشار (مشهد)، تاش (مشهد)، و هم‌رکبان (مشهد).

با توجه به اینکه نمونه آماری باید با کل جامعه آماری همگون باشد و ویژگی‌ها و صفات کلی آنها را دارا باشد تا بتوان از آن به‌عنوان بخشی از جامعه آماری استفاده کرد (روایی نمونه آماری)، در هر مرحله با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند، تنها به انتخاب سمن‌هایی پرداخته شده است که سابقه فعالیت در حوزه شهر و شهرسازی داشته باشند یا اثر اقدامات آنها مستقیماً به این حوزه مربوط باشد. با توجه به حجم کم جامعه آماری (تعداد کم سمن‌های فعال با موضوع شهرسازی)، حجم نمونه آماری متناسب با حجم کل جامعه آماری است و می‌توان آن‌ها را به‌عنوان نماینده کل جامعه شناخت و نتایج مطالعه را براساس آن‌ها سنجید. در این مطالعه، پانزده مصاحبه با مدیرعامل یا یکی از اعضای هیئت‌مدیره این سازمان‌ها انجام شد و پس از مصاحبه پانزدهم، تجزیه و تحلیل داده‌ها مفاهیم یا دسته‌های جدیدی تولید نکرد. با این حال، دو مصاحبه دیگر انجام شد و داده‌های آنها برای تأکید بر اشباع نظری مورد بررسی قرار گرفت. مصاحبه‌ها به‌صورت حضوری یا از راه دور با این نمایندگان در شهرهای مختلف انجام شد. هر مصاحبه معمولاً بین ۶۰ تا ۹۰ دقیقه طول می‌کشد. پس از انجام مصاحبه‌ها، داده‌های مورد نظر با استفاده از نرم‌افزار MaxQuda2018 کدگذاری شد.

از روش تحلیل محتوای استقرایی در این پژوهش استفاده شده است؛ بدین ترتیب که پژوهشگر از به‌کارگیری طبقات از قبل تعیین‌شده اجتناب کرده و طبقات و نامشان از درون داده‌ها بیرون آمده است. به‌جای شروع گردآوری داده‌ها با اتکا به فرضیاتی که از دل یک نظریه بیرون آمده است، نقطه شروع براساس سؤال و هدف پژوهش بوده است.

فعالیت سازمان‌های غیردولتی حوزه شهرسازی در ایران به این مسأله برخورد کرد که در اغلب مصاحبه‌های صورت‌گرفته، نمایندگان این سازمان‌ها از کووید به‌عنوان یکی از مهم‌ترین چالش‌ها در چند سال اخیر اشاره کرده‌اند و از آن به‌عنوان عاملی که منجر به تغییر رویکردها و اقدامات آن‌ها شده است، نام می‌برند. بنابراین تلاش شد تا در پژوهشی دقیق‌تر به تبیین اثرات این پاندمی بر فعالیت سازمان‌های غیردولتی شهرسازی پرداخته شود. براساس داده‌های جمع‌آوری‌شده، به‌عنوان مطالعه کیفی دسته‌بندی می‌شود که از روش تحلیل محتوا برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده می‌کند. به‌جای وابستگی به ایده‌های پیش‌فرض، تحلیل محتوا، یک روش تحقیقی استنباطی و کاوشی است که به محققان در حوزه‌های مختلف اجازه می‌دهد تا تئوری‌های خود را ایجاد کنند. تکنیک مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاری عمده‌ترین روش جمع‌آوری داده در مطالعه حاضر است. در این تکنیک، محقق موضوعات و موارد مورد نیاز برای پوشش اطلاعات را به‌طور پیش‌فرض آماده می‌کند، اما سؤالات باز و کلی هستند، به این معنی که از پیش آماده نمی‌شوند و جریان مصاحبه به‌طور گسترده بر سؤالاتی که به‌طور طبیعی در طول تعامل مصاحبه‌گر و مصاحبه‌شونده پیش می‌آید، وابسته است. موضوع اصلی چالش‌های سازمان‌های مردم‌نهاد به‌طور کلی بوده است که در جریان مصاحبه به موضوع کووید و چالش‌های پس‌از آن به‌طور ویژه پرداخته شده است. همچنین از مصاحبه‌شوندگان در رابطه با تفاوت اقدامات قبل و بعد از کووید پرسیده شده است.

از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شده است که یکی از متداول‌ترین روش‌های نمونه‌گیری در مطالعات کیفی است. انتخاب نمونه براساس مرتبط بودن به مسأله و اهداف پژوهش بوده است. با بررسی‌های به‌عمل‌آمده و رصد فضای مجازی و اطلاعات در دسترس، لیست زیر از میان سمن‌های ایران انتخاب شده‌اند: باهمستان (تهران)، همبود

“یک سال به‌طور مداوم سه‌شنبه‌های شیخ داد را بدون هیچ وقفه‌ای برگزار می‌کردیم (از مرداد ۹۸ تا اسفند ۹۸ - ۲۳ هفته برگزار شد تا به کرونا برخورد کردند و متوقف شد.”

“۲ سال کرونا جلسه نداشتیم امکان گردهمایی نداشتیم و این باعث می‌شد نتوانیم برنامه‌ریزی برای انجام کارها داشته باشیم.”

“تقسیم کار خیلی مهم بود. کرونا این جلسات را کم کرد و اعضای جدید دیگر ارتباط بین نسلی را حس نکردند.”

باین حال بیش از ۷۰ درصد این سازمان‌ها پس از بحران کرونا، سعی کرده‌اند به فعالیت بازگردند.

“تا اواسط کرونا سعی می‌کردیم هفته‌ای یک جلسه را داشته باشیم و خیلی ریزش داشتیم و بعد که دوباره سعی کردیم سر پا شویم از هفته‌ای دو ساعت بیشتر وقت می‌گذاشتیم.”

“تا قبل از کرونا هم برنامه‌ها مرتب بود، اما بعد از کرونا جلسات را داریم ولی کارها مثل قبل منظم نیست و بنا به موضوعات مختلف کارها شدت و ضعف می‌گیرد.”

پس از بررسی مصاحبه‌های صورت‌گرفته، به‌منظور کدگذاری باز این متون، به‌هریک از جملات یک برچسب مفهومی داده شد و درنهایت با دسته‌بندی کدهای باز، زیرمقوله‌ها استخراج شده است. زیرمقوله‌های به‌دست‌آمده براساس ارتباطات مفهومی‌شان به مقولات تقسیم‌بندی شده است. مقوله‌های اصلی به سه گروه چگونگی مواجهه با کرونا، زمینه‌های اثرگذار بر فعالیت در دوران کرونا و راهبردهای پس از کرونا تقسیم شده است که در ادامه به تفسیر هر یک پرداخته می‌شود.

چگونگی مواجهه سازمان‌های غیردولتی حوزه شهرسازی با پاندمی کووید: سه استراتژی در هنگام مواجهه با این شرایط از سوی سازمان‌های غیردولتی شهرسازی، اتخاذ شده است. هرچند نمی‌توان گفت این سازمان‌ها پس از استفاده از یک استراتژی در آن

پژوهشگر در داده‌ها کاملاً غرق شده تا به درک یا بصیرت جدیدی دست پیدا کند. ابتدا تحلیل داده‌ها با خواندن مکرر متن برای غوطه‌ور شدن در آن‌ها و یافتن درک کلی آغاز شده و سپس متون کلمه‌به‌کلمه خوانده شده است تا کدها استخراج شوند. این فرایند به‌طور پیوسته از استخراج کدها تا نام‌گذاری آن‌ها تداوم داشته است. پس از آن کدها براساس تفاوت‌ها یا شباهت‌هایشان به طبقات دسته‌بندی شده و به‌ازای هر مفهوم، شواهدی از متن نقل‌قول شده است. بنابراین می‌توان گفت روش کدگذاری باز برای تحلیل داده‌ها به کار رفته است.

در قابلیت اطمینان تحقیق، چهار عنصر قابلیت اعتمادپذیری، مطابقت، قابلیت اعتبار و انتقال‌پذیری شامل می‌شوند که توسط بازگرداندن یافته‌های تحقیق به شرکت‌کنندگان و متخصصان، مستند کردن فرایند تحقیق و دسته‌برداری در منابع انجام می‌شوند. روش اشتراک‌گذاری یافته‌های تحقیق با شرکت‌کنندگان و متخصصان، مستند کردن فرایند تحقیق و استفاده از جلسات گروهی برای شناسایی منابع داده‌های احتمالی در مطالعه حاضر استفاده شده است، که قابلیت اعتبار تحقیق را افزایش می‌دهد و امکان استفاده از یافته‌ها در سایر متن‌های مشابه را فراهم می‌کند.

۴ یافته‌ها و بحث

تحلیل مصاحبه‌های صورت گرفته با اعضای سازمان‌های غیردولتی متخصص در حوزه شهرسازی، نشان از اهمیت و تأثیرگذاری بالای کووید-۱۹ بر فعالیت این سازمان‌ها دارد. به‌طوری که ۱۰۰ درصد مصاحبه‌ها به کووید به‌عنوان یک عامل اثرگذار و مهم بر فعالیت‌ها اشاره کرده‌اند و ۶۳ درصد مصاحبه‌شوندگان فعالیت‌ها را به اقدامات قبل از کووید و پس از آن تقسیم کرده‌اند. باین حال این تأثیرگذاری در ابتدا برای ۸۵ درصد از مصاحبه‌شوندگان منفی بوده است. نمونه‌ای از نظرات مصاحبه‌شوندگان در این خصوص در ادامه آورده شده است.

و اندازه کوچک‌تر شده و به مجموعه‌های مستقل و خودکفای محلی تبدیل شدند. سازمان‌های مردم‌نهاد در این مرحله از تکامل، امکانات جوامع محلی را گسترش دادند تا بتوانند با اقدامات محلی مستقل نیازهای آن‌ها را برآورده سازند. کورتون سوم از تکامل و شکل‌گیری سازمان‌های مردم‌نهاد را توسعه نظام‌های پایدار می‌خواند. در این مرحله، سازمان‌های مردم‌نهاد می‌کوشند تغییراتی را در سیاست‌ها و مؤسسات در سطح داخلی، ملی و بین‌المللی به وجود آورند؛ آن‌ها از نقش سابق خود که تأمین و ارائه خدمات عملیاتی بود، فاصله گرفته و نقش کاتالیزوری به عهده گرفتند. به تدریج این سازمان از «سازمان مردم‌نهاد امدادرسان» به «سازمان مردم‌نهاد توسعه و آبادانی» تغییر ماهیت داد. کورتون در سال ۱۹۹۰ به نسل چهارمی از سازمان‌های غیردولتی اشاره می‌کند که هدف اصلی آنها سازمان‌دهی حرکت‌های مردمی برای توسعه و پیشرفت جوامع است. این نسل از سازمان‌ها با ترویج روحیه خدمات داوطلبانه و مشارکت‌های مردمی، بدون آنکه خود به عملیات اجرایی بپردازند، به جنبش‌های توسعه مردمی کمک می‌کنند. در این دوران با وجود اینکه سازمان‌های غیردولتی حوزه شهرسازی در ایران قبل از وقوع کووید-۱۹ در جایگاه نسل سوم و چهارم قرار داشتند، به اقداماتی پرداختند که بیشتر معطوف به فعالیت‌های نسل اول سازمان‌های غیردولتی است. پس از گذشت چند ماه مسیر و نوع اقدامات از امدادرسانی به کنشگری تغییر کرد.

همچنین تغییر نگاه از ارائه پیشنهاد به مدیریت شهری به سمت نقد آن در برخی سازمان‌ها اتفاق افتاده است. علاوه بر این پس از پاندمی این سازمان‌ها اغلب کم شدن تعداد اعضا را تجربه کردند که حاصل فشارهای روانی ناشی از بیماری بر کل جامعه و به تبع اعضای این سازمان‌ها بوده است. فعالیت‌های حضوری نیز به علت محدودیت‌های ناشی از پاندمی، متوقف شده است. در جدول زیر

ثابت‌قدم بوده و تغییر نکرده‌اند، ولی می‌توان مرز بین این راهبردها را مشخص نمود. در واقع ممکن است یک سازمان ابتدا از یک راهبرد و در مدت زمان کوتاهی پس از آن از یک روش دیگر استفاده کرده باشد. سه راهبرد تداوم، تغییر و توقف از بررسی مصاحبه‌ها قابل استنتاج است.

در رابطه با راهبرد تداوم که به معنی ادامه فعالیت‌های قبلی است این سازمان‌ها با توجه به رسالت آگاهی‌بخشی و گفتمان‌سازی در حوزه دانش شهرسازی با اقداماتی نظیر تولید محتوا با توجه به نیاز روز به ترجمه و ارائه دستورالعمل‌های شهرسازی در دوران کرونا پرداخته‌اند. از جمله این دستورالعمل‌ها می‌توان به دستورالعمل شهرهای مناسب پیاده و دوچرخه در زمان همه‌گیری اشاره نمود. برخی از این دستورالعمل‌ها به‌عنوان راهنما در اختیار مدیریت شهری نیز قرار گرفته است. علاوه بر این از طریق برگزاری نشست‌های علمی با موضوع شهرسازی و کرونا اعم از چگونگی استفاده از فناوری‌های نوین، چگونگی مشارکت شهروندان، چگونگی استفاده از فضاهای عمومی و ... در زمان پاندمی به گفتمان‌سازی در حوزه دانش تخصصی پرداخته‌اند.

تغییر نوع کنشگری، کم شدن فعالیت‌ها و تغییر راهبردها در مواجهه با مدیریت شهری از جمله مواردی است که در رابطه با استراتژی تغییر آورده شده است. سه مرحله یا دوران تکامل سازمان‌های مردم‌نهاد توسط کورتون سال ۱۹۹۰ در نوشته‌ای زیر عنوان «سه دوره شکل‌گیری فعالیت‌های داوطلبانه» شناسایی شده است. در مرحله اول، نوع خاصی از سازمان مردم‌نهاد شکل گرفت که بر امدادرسانی و رفاه متمرکز بود و مستقیماً به افراد ذی‌نفع خدمات امدادی ارائه می‌کرد. توزیع غذا، تأمین پناهگاه و ارائه خدمات بهداشتی نمونه‌هایی از خدمات این قبیل سازمان‌های مردم‌نهاد بود. در واقع سازمان مردم‌نهاد در این مرحله نیازهای روز افراد را تشخیص می‌دادند و به برآورده ساختن آن‌ها می‌پرداختند. در مرحله دوم از تکامل، سازمان‌های مردم‌نهاد از لحاظ وسعت

فرایند کدگذاری مربوط به این مقوله آورده شده است:

جدول ۱: فرایند تحلیل محتوای مقوله چگونگی مواجهه با کرونا

مقوله	زیرمقوله	برچسبها / کدها	جملات
چگونگی مواجهه با کرونا	تداوم	تولید محتوا با توجه به نیاز روز	به تولید محتوا و ترجمه مقالات روز تخصصی شهرسازی در زمان کرونا پرداختیم
			دستورالعمل مسیره‌های پیاده و دوچرخه در زمان کرونا را تدوین کردیم
		گفتمان‌سازی در حوزه دانش تخصصی متناسب با کرونا	سعی کردیم نشست‌های مجازی برگزار کنیم
			نشست‌های تخصصی حوزه شهرسازی و کرونا برگزار شد
	تغییر	تغییر نوع کنشگری	به‌علت داشتن روحیه کار داوطلبانه، برخی اعضا به‌جای کنشگری به مددکاری روی آوردند
			چون روحیه کار جمعی داشتیم در نقش امدادگر به توزیع ماسک و ... پرداختیم و از کار تخصصی فاصله گرفتیم
		کم شدن فعالیت‌ها	به کرونا رسیدیم و گروه مثل قبل نبود
			فعالیت‌ها کم شد. البته شاید اگر کرونا هم نبود باز هم به این مشکل برخورد می‌کردیم و کرونا آن را تشدید کرده است
	تغییر راهبردها در مواجهه با مدیریت شهری	پس از کرونا، گروه ما به سمت افول رفت	
	توقف	توقف فعالیت‌های حضوری	بعد از ۹۸ بیشتر به نقد مدیریت شهری و پروژه‌های شهری پرداختیم و خیلی کم‌رنگ شدیم/ مجازی شدیم
			یک سال به‌طور مداوم سه‌شنبه‌های رویداد را برگزار می‌کردند (از مرداد ۹۸ تا اسفند ۹۸ - ۲۳ هفته برگزار شد تا به کرونا برخورد کردند و متوقف شدند)
		توقف فعالیت اعضا	تا قبل از کرونا هم برنامه‌ها مرتب بود. بعد از کرونا جلسات را داریم، ولی کارها مثل قبل منظم نیست و بنا به موضوعات مختلف کارها شدت و ضعف می‌گیرد
پس از کرونا فعالیت‌ها متوقف شد			
	برنامه‌ریزی‌های رویدادی تا مدتی موقوف شد		
	امید و انگیزه تعدادی از اعضا از بین رفته است		

مجازی و اینترنت و درنهایت شهروندان از عواملی بوده‌اند که بر فعالیت این سازمان‌ها تأثیرگذار

زمینه‌های اثرگذار بر فعالیت در دوران کرونا: رویکردهای مدیریت شهری، دسترسی به فضای

سازمان‌ها به‌عنوان میانجی بین مردم و مدیریت شهری کم‌رنگ شود. با این‌وجود بستر مناسب اینترنت، امکان برگزاری نشست‌های تخصصی را فراهم کرد و جامعه تخصصی از اثرات فعالیت این سازمان‌ها در دوران کووید بهره‌مند شدند.

در جدول زیر فرایند کدگذاری مربوط به این مقوله آورده شده است:

جدول ۲: فرایند تحلیل محتوای مقوله زمینه‌های اثرگذار بر فعالیت در دوران کرونا

مقوله	زیر مقوله	برچسب‌ها / کدها	جملات
زمینه‌های اثرگذار بر فعالیت در دوران کرونا	مدیریت شهری	تاب‌آوری پایین مدیریت شهری	شهرداری آمادگی برای مواجهه با موضوع نداشت و ما به کمکش رفتیم
			مدیریت شهری چون قبلش با سمن‌ها ارتباط نداشت، در زمان کرونا هم از این پتانسیل برای ارتباط‌گیری و آگاهی‌بخشی به مردم استفاده نکرد
	اینترنت	بستر مناسب اینترنت	استفاده از فضای مجازی برای برگزاری جلسات و نشست‌ها به‌علت وجود بسترهای مناسب در زمان کرونا
			سرعت اینترنت خوب بود و می‌شد جلسات مجازی برگزار کرد
	شهروندان	کم شدن ارتباط مستقیم با شهروندان	مخاطب مردمی و حضوری در برنامه‌ها را از دست دادیم

گروه اول با تأکید بر گفتمان‌سازی تخصصی و استفاده از تجربه فضای مجازی به گسترش مخاطب به‌واسطه تغییر بستر ارتباطی پرداخته‌اند و تهدید ناشی از کووید را به فرصت تبدیل کرده‌اند.

گروه دوم اما در تلاش برای ادامه فعالیت و حفظ اعضای سازمان هستند. در واقع پس از توقف فعالیت‌ها و یا دیدن نتایج فعالیت‌ها در دوران پاندمی، برخی از اعضا تمایلی برای ادامه فعالیت ندارند و انگیزه‌ها به‌شدت کاهش یافته است.

بوده‌اند. تاب‌آوری پایین مدیریت شهری و نداشتن سابقه مواجهه با این بحران در کنار نبود ارتباط مناسب با سازمان‌های غیردولتی باعث شد تا این سازمان‌ها علی‌رغم تلاش‌های محدود صورت‌گرفته نتوانند به‌درستی در این برهه از زمان، نقش‌آفرین باشند. علاوه بر این کم شدن ارتباط مستقیم با شهروندان به‌علت توقف فعالیت‌های حضوری و میدانی این سازمان‌ها باعث شد تا نقش این

راهبردهای پس از کرونا: در مواجهه با این پاندمی سازمان‌های غیردولتی راهبردهای تداوم، تغییر و یا توقف را در پیش گرفتند اما اثرات این بیماری تنها محدود به زمان شیوع و همه‌گیری نبوده است و پس از آن نیز این سازمان‌ها تحت تأثیر قرار گرفته‌اند. پس از کرونا برخی از این سازمان‌ها با پذیرش تغییرات سبک زندگی پس از کرونا به فعالیت‌های خود ادامه داده و با آمادگی بیشتر به فعالیت ادامه داده‌اند. لیکن برخی دیگر با محدودیت فعالیت‌ها در تلاش برای مقاومت و ادامه حیات هستند.

در جدول زیر فرایند کدگذاری مربوط به این مقوله آورده شده است:

جدول ۳: فرایند تحلیل محتوای مقوله راهبردهای پس از کرونا

مقوله	زیر مقوله	برچسب‌ها / کدها	جملات	
راهبردهای پس از کرونا	پذیرش	تأکید بر گفتمان‌سازی تخصصی	چون در مسیر درست و تخصصی حرکت می‌کردیم، درستی حرف‌های ما اثبات شد به یک‌باره مسائل و اولویت‌ها تغییر کرد بیشتر در فضای مجازی فعالیت کردیم	
		استفاده از بسترهای متنوع و مجازی	به علت کم شدن جلسات حضوری بعد از کرونا هم عادت کردیم به جلسات کمتر و اغلب مجازی	
		گسترش مخاطب به واسطه تغییر بستر ارتباطی	مخاطب بین‌المللی و از کل ایران پیدا کردیم	
	مقاومت	تلاش برای ادامه فعالیت	تلاش برای حفظ گروه	تا اواسط کرونا سعی می‌کردیم هفته‌ای یک جلسه را داشته باشیم و خیلی ریزش داشتیم و بعد که دوباره سعی کردیم سر پا شویم از هفته‌ای دو ساعت بیشتر وقت می‌گذاشتیم.
				سکون (برگشت به عقب) از کرونا به بعد - فعالیت‌های حضوری کم شد
				تقسیم کار خیلی مهم بود / کرونا این جلسات را کم کرد و اعضای جدید دیگر این استاد و شاگردی را حس نکردند
				فعالیت‌ها کم شد و با کم‌رنگ شدن کرونا روند ما تغییر نکرده است
				تعداد اعضا بعد از کرونا به شدت ریزش داشت

شرایط متغیر به سرعت در حال پیشرفت است، پیروزمندانه به فعالیت خود ادامه دهند.

همه‌گیری کووید-۱۹ به عنوان نقطه عطفی در تاریخ مدیریت شهری به شمار می‌رود که سازمان‌های غیردولتی شهرسازی را به شدت تحت تأثیر قرار داده است. یافته‌های این پژوهش، با بررسی دقیق راهکارهای اتخاذ شده توسط سازمان‌ها، چالش‌های مدیریتی در این دوران را آشکار ساخته و به ارائه درک عمیق‌تری از فرایند تطبیقی سازمان‌ها با شرایط جدید منجر می‌شود. با توجه به داده‌های به دست آمده، استراتژی‌های مورد استفاده سه‌گانه

بنابراین می‌توان اثرات کووید بر فعالیت سازمان‌های غیردولتی حوزه شهرسازی را به اثرات حین و پس از پاندمی و زمینه مؤثر بر فعالیت تقسیم‌بندی کرد.

در مجموع، یافته‌ها نشان می‌دهند که سازمان‌های غیردولتی شهرسازی با تأکید بر سه اصل مواجهه با کرونا (تداوم، تغییر و توقف)، شناسایی دقیق زمینه‌های تأثیرگذار (شهروندان، مدیریت شهری و فضای مجازی) و طراحی استراتژی‌های هوشمندانه برای دوران پس از کرونا (پذیرش و مقاومت)، درصد افزایش توانمندی‌های خود هستند تا بتوانند در عرصه‌ای که تحت تأثیر

پایین مدیریت شهری، وجود بستر مناسب اینترنت برای ایجاد ارتباطات مجازی و کاهش ارتباط مستقیم با شهروندان سه مورد از مهم‌ترین این زمینه‌ها هستند. این مسائل بر توسعه و اجرای استراتژی‌های سازمان‌ها تأثیر گذاشته و می‌توانند در برنامه‌ریزی‌های آتی برای افزایش کارایی و اثربخشی سازمان‌ها در دستور کار قرار گیرند.

درنهایت، راهبردهای پس‌از کرونا بیانگر آن است که سازمان‌ها باید برای مواجهه با دنیای پساکرونا از جمله عادی‌سازی دورکاری، تقویت زیرساخت‌های دیجیتال و استفاده از فناوری‌های نوین، خود را مجهز کنند. این استراتژی‌ها می‌توانند به توسعه دوباره حوزه‌های متأثر از کرونا و بازگرداندن نقش فعال سازمان‌ها در محیط‌های مدرن شهرسازی کمک شایانی کنند.

درحالی‌که همه‌گیری کووید-۱۹ تحولات اساسی در ساختار و عملکرد سازمان‌های غیردولتی ایجاد کرده است، فرصتی برای تقویت بنیه تاب‌آوری و پویایی این نهادها در برابر بحران‌های احتمالی آتی فراهم آورده است. سازمان‌هایی که درک صحیحی از استراتژی‌های موفقیت‌آمیز دارند، نه تنها ظرفیت خود را برای ادامه فعالیت حفظ می‌کنند، بلکه قدرت بهبود و بازیابی سریع‌تر در شرایط پس‌از کرونا را نیز افزایش می‌دهند.

در شکل زیر نتایج یافته‌ها به صورت تصویری آورده شده است.

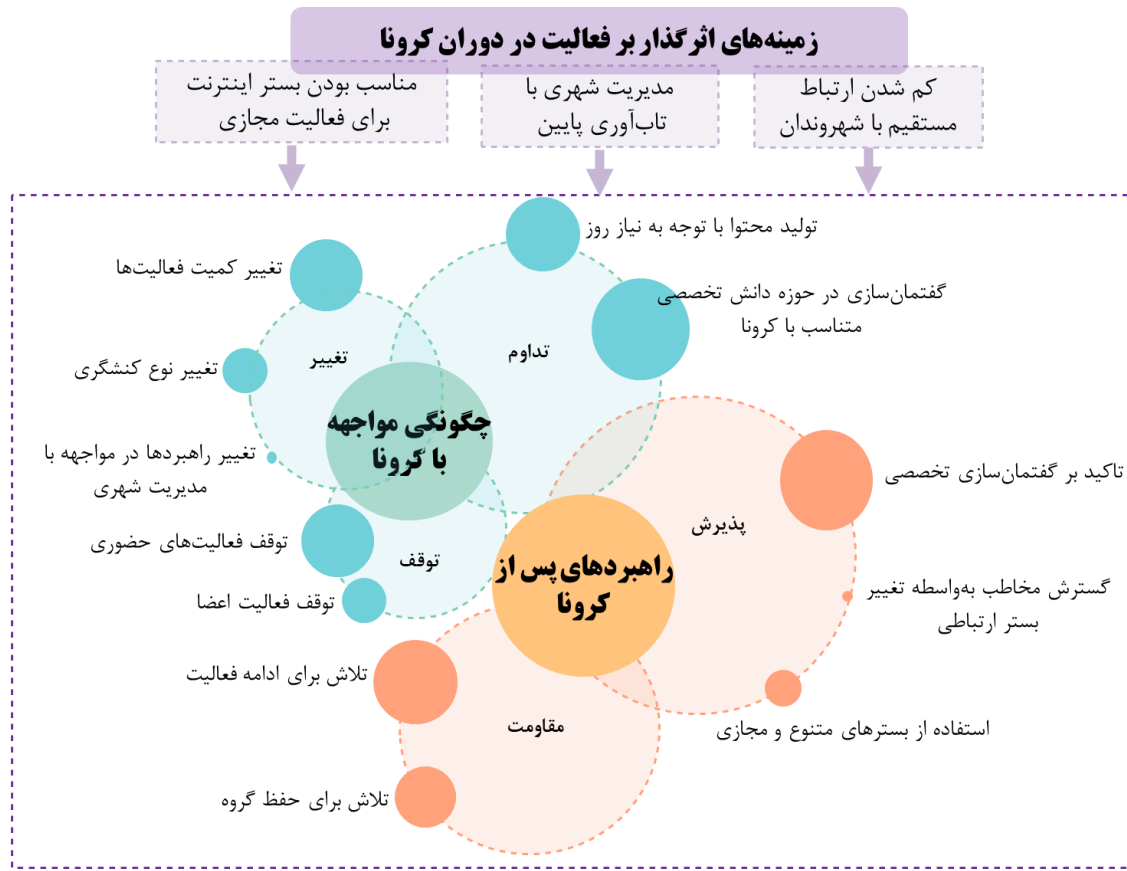
بوده‌اند: تداوم، تغییر و توقف. این استراتژی‌ها نه تنها براساس تغییرات درونی سازمانی، بلکه تحت تأثیر زمینه‌های بیرونی متعددی شکل گرفته‌اند.

استراتژی تداوم بیانگر آن است که سازمان‌های غیردولتی با چابکی به حفظ فعالیت‌های کلیدی خود ادامه داده و به تولید محتوا و گفتمان‌سازی متناسب با نیازهای روز پرداخته‌اند. این رویکرد علاوه بر اینکه نقش حیاتی سازمان‌ها را در حوزه اطلاع‌رسانی تخصصی تقویت می‌نماید، موجب حفظ اعتبار و مشروعیت آن‌ها در نزد ذی‌نفعان و شهروندان می‌شود.

استراتژی تغییر به بازنگری در نوع کنشگری‌ها و راهبردهای مواجهه با مدیریت شهری می‌پردازد، نشان‌دهنده حس تطبیق‌پذیری و انعطاف‌پذیری سازمان است. این استراتژی، انتقال یافتن به فضای مجازی و تغییر در اولویت‌ها را نمایان می‌سازد، که به سازمان‌ها امکان می‌دهد تا بر محدودیت‌های فیزیکی غلبه کرده و در عین حال ارتباط خود را با پایگاه‌های مردمی تقویت کنند.

استراتژی توقف نیز، به‌ویژه در مواقع بحرانی، به توقف حضور فیزیکی و فعالیت‌های کم‌ریسک برای حفظ سلامت عمومی تأکید دارد. این امر نشان‌دهنده یک تصمیم هوشمندانه و اخلاقی است که تأثیرات اجتماعی سمن‌ها را به‌عنوان نهادهای مدافع سلامت جامعه ارتقا می‌بخشد.

با توجه به زمینه‌های اثرگذار که فعالیت سازمان‌ها را در دوران کرونا شکل داده‌اند، تاب‌آوری

تصویر ۱: اثرات کوید ۱۹ بر فعالیت سمن‌های شهرسازی ایران

۵ جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

پاندمی کووید-۱۹ به‌طور غیرمنتظره‌ای بر همه جوانب زندگی شهری، از جمله نهادهای مدنی و سازمان‌های غیردولتی در حوزه شهرسازی تأثیر گذاشت. این واقعیت باعث شده که نگرش‌ها در تصمیم‌گیری‌های شهری تغییر کنند و این تغییرات احتمالاً بر ویژگی‌های اساسی اجتماعات شهری در آینده اثرگذار باشد. این تغییرات در مقیاس کلان شامل تغییر در الگوهای حکمرانی شهری و احساس نیاز به طراحی و برنامه‌ریزی از پایین به بالا و با همراهی مردم است.

این مقاله با هدف بررسی اثرات کووید-۱۹ بر تاب‌آوری فعالیت سازمان‌های غیردولتی حوزه شهرسازی در ایران انجام شده است و پس از مصاحبه با ۱۷ سازمان فعال در حوزه برنامه‌ریزی و طراحی شهری، از طریق تحلیل محتوای کیفی

مصاحبه‌ها به نتایجی در این خصوص رسیده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، باوجود اینکه در سیستم مدیریت شهری ایران جایگاهی برای این سازمان‌ها دیده نشده است، در دوران کووید نیاز به حضور سازمان‌هایی که به‌عنوان میانجی بین مردم و مدیریت شهری نقش‌آفرینی کنند احساس شد. سازمان‌های غیردولتی شهرسازی با به‌کارگیری استراتژی‌های تداوم، تغییر و توقف به شکل خلاقانه‌ای به این شرایط پاسخ داده و در نتیجه توانسته‌اند به فعالیت‌های خود ادامه دهند. این سه استراتژی همچون سه ستون اصلی اقدامات سازمان‌ها در برابر شرایط بحرانی و پرچالش عمل کرده‌اند. هرچند در ابتدا راهبرد توقف فعالیت‌ها از سوی برخی از سازمان‌ها انتخاب شد و فعالیت‌های حضوری و رسمی این سازمان‌ها کمتر از گذشته شد، ولی در ادامه برخی از سازمان‌ها با تغییر رویکردها و نوع فعالیت‌ها اعم از حرکت به سوی فعالیت‌های

این مقاله می‌تواند با به اشتراک گذاشتن، تجربیات و دانش عملی به دیگر سازمان‌ها در مواجهه با بحران‌های مشابه و همچنین به بهبود توانمندی‌ها و کارایی این سازمان‌ها در آینده کمک کند.

این پژوهش با مطرح کردن موضوع تأثیر کووید بر فعالیت سازمان‌های غیردولتی بیشتر به تبیین اثرات و ایجاد پرسش در ذهن پژوهشگران این حوزه پرداخته است، درحالی‌که در آینده، تحقیقات بیشتری در زمینه تأثیر کووید-۱۹ بر فعالیت‌های سازمان‌های غیردولتی حوزه شهرسازی باید انجام شود تا بهترین راهبردها و کنش‌های ممکن برای مواجهه با بحران‌های مشابه شناسایی شوند. این تحقیقات می‌توانند با تجزیه و تحلیل عمیق‌تری از تجربیات سازمان‌های مردم‌نهاد در دوران کووید-۱۹، چه در ایران و چه در جامعه جهانی و همچنین مطالعه اثرات بلندمدت این بحران بر فعالیت‌ها و استراتژی‌های این سازمان‌ها بهره‌وری بیشتری داشته باشند. هدفی که با وجود محدودیت‌هایی شامل محدودیت در تعداد مصاحبه‌ها و تجربیات مورد بررسی و جامعه آماری درون ایران، می‌تواند محقق شده و به تعمیم‌پذیری بیشتر این پژوهش کمک کند. همچنین پیشنهاد می‌شود در مطالعات آتی بر عوامل موفقیت و ناکامی نهادها در میزان تاب‌آوری نهادی و عواملی که منجر به انتخاب چنین راهبردهایی (توقف، تغییر و تداوم) شده، پرداخته شود.

امدادگرانه یا تغییر بستر فعالیت از حضوری به مجازی به کنشگری پرداختند. با توجه به فعالیت تخصصی این سازمان‌ها، از مهم‌ترین راهبردهای مورد توجه آنان می‌توان به تولید محتوای مورد نیاز روز و گفتمان‌سازی در حوزه دانش شهرسازی و کووید از طریق برگزاری نشست‌های تخصصی و انتشار اطلاعات علمی در این خصوص اشاره نمود که منجر به تداوم فعالیت‌های آنان شده است. امروز پس از گذشت چند سال از پایان همه‌گیری، این سازمان‌ها شاهد تغییراتی در درون و بیرون شده‌اند که آنها را مانند سابق نخواهد کرد. برخی از این سازمان‌ها پس از کووید دچار فروپاشی شده و برای ادامه حیات مقاومت می‌کنند. فعالیت‌های پراکنده ناشی از کم شدن تعداد اعضا از مهم‌ترین اثرات منفی کووید است. از سوی دیگر برخی سازمان‌ها با تبدیل تهدید کووید به فرصت، استفاده از تجربیات دوران همه‌گیری و تغییرات صورت گرفته در مخاطبان و بسترهای فعالیت، آن را پذیرفته و فعالیت‌ها را از سر گرفته‌اند.

بنابراین این پژوهش می‌تواند به پایش و تحلیل تأثیرات کووید-۱۹ بر جامعه و شهرها کمک کند و سازمان‌های غیردولتی در پاسخ به چالش‌های اجتماعی ایجادشده توسط این بحران را راهنمایی کند. همچنین می‌تواند به تدوین راهکارهایی شامل استفاده از فناوری‌های نوآورانه، تغییر در الگوهای طراحی شهری، و بهبود مدیریت منابع مالی برای سازمان‌های غیردولتی حوزه شهرسازی کمک کند.

منابع

48. Arabani, Mohammad Hossein, & Bawar, Syros. (2019). How the architectural environment and urban planning deal with the corona virus epidemic. *Architecture*, 16(3), 121-127. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1701659>
- Acuto, M. (2020). COVID-19: Lessons for an Urban(izing) World. *One Earth*, 2. <https://doi.org/10.1016/j.oneear.2020.04.004>
- Aiswarya Raj, S., Angella, E. J., & Pooja, C. (2021). Impact of Covid-19 in shaping new resilient urban planning approach. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 1114(1), 12040. <https://doi.org/10.1088/1757-899X/1114/1/012040>
- Aliaj, B. (1997). CHAPTER 4 NGOs / CBOs and Housing for Low-Income People in Albania 1. 62-76.
- Baker, A., & Wigan, D. (2017). Constructing and contesting City of London power: NGOs and the emergence of noisier financial politics. *Economy and Society*, 46(2), 185-210. <https://doi.org/10.1080/03085147.2017.1359909>
- Bereitschaft, B., & Scheller, D. (2020). How Might the COVID-19 Pandemic Affect 21st Century Urban Design, Planning, and Development? *Urban Science*, 4(4). <https://doi.org/10.3390/urban-sci4040056>
- Brooker, E. E., Hopkins, C. R., Devenport, E., Greenhill, L., & Duncan, C. (2019). Civil society participation in the Scottish marine planning process and the role of Environmental Non-Governmental Organisations. *Journal of Environmental Planning and Management*, 62(12), 2101-2123. <https://doi.org/10.1080/09640568.2018.1532876>
- Cohen-Blankshtain, G., Ron, A., & Perez, A. G. (2013). When an NGO Takes on Public Participation: Preparing a Plan for a Neighborhood in East Jerusalem. *International Journal of Urban and Regional Research*, 37(1), 61-77. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.2012.01174.x>
- Covey, J. G. (1995). ACCOUNTABILITY AND EFFECTIVENESS OF NGO POLICY ALLIANCES. 11(8), 1-16.
- del Gaudio, C., Franzato, C., & de Oliveira, A. J. (2016). Sharing design agency with local partners in participatory design. *International Journal of Design*, 10(1), 53-64.
- Dolors, M., Ramon, G., Otiso, K. M., Martin, Š., Va, P., Poláková, M., Gibas, P., Da, H., Nijman, J., Lata, L., Walters, P., Roitman, S., Kithiia, J., Dowling, R., Uysal, Ü. E., Galli, A., Iha, K., Moreno, S., Serena, M., ... Mahmud, S. (2018). CITY PROFILES EDITOR

- INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD CRoC Editorial Board
Printed in the Netherlands. *Cities*, 23(6), 22939.
<https://doi.org/10.1016/j.cities.2017.10.002>
- Foo, K. (2018a). Examining the Role of NGOs in urban environmental governance. *Cities*, 77(January), 67-72. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2018.01.002>
- Foo, K. (2018b). Examining the Role of NGOs in urban environmental governance Examining the Role of NGOs in urban environmental governance. *Cities*, February, 0-1. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2018.01.002>
- Fowler, A. (1991). *The Role of NGOs in Changing State-Society Relations: Perspectives from Eastern and Southern Africa*. 9.
- Ghorbanpour, M., Sedaghatnia, S., & Daneshpour, S. A. (2020). An Analysis of Residents' views of the Neighborhoods in the District 8 of Tehran about the Impact of COVID-19 outbreak on the Indicators and Factors of Livable Neighborhoods. *Quarterly Journals of Urban and Regional Development Planning*, 5(13), 1-36. doi: 10.22054/urdp.2021.59868.1307
- Gupta, D., & Koontz, T. M. (2019). Working together? Synergies in government and NGO roles for community forestry in the Indian Himalayas. *World Development*, 114, 326-340. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2018.09.016>
- Haghi, M. R., & heidarzadeh, E. (2022). An Analysis of Urban Resilience Against the Covid-19 pandemic (Case Study: Kermanshah). *Motale-ate Shahri*, 11(42), 3-16. doi: 10.34785/J011.2022.716
- Hasan, A. (2007). *The Urban Resource Centre, Karachi*. 19(1), 275-292. <https://doi.org/10.1177/0956247807076921>
- Hasan, M. A., Nahiduzzaman, K. M., & Al-dosary, A. S. (2018). Public participation in EIA: A comparative study of the projects run by government and non-governmental organizations. *Environmental Impact Assessment Review*, 72(November 2017), 12-24. <https://doi.org/10.1016/j.eiar.2018.05.001>
- Hsu, J. Y. J., Hsu, C. L., & Hasmath, R. (2017). NGO Strategies in an Authoritarian Context, and Their Implications for Citizenship: The Case of the People's Republic of China NGO Strategies in an Authoritarian Context, and Their Implications for Citizenship: The Case of the People's Republic of. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 28(3), 1157-1179. <https://doi.org/10.1007/s11266-016-9806-0>

- Hung, H. (2015). Governance of built-heritage in a restrictive political system: The involvement of non-governmental stakeholders. *Habitat International*, 50, 65–72.
<https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2015.08.006>
- Inger Ulleberg. (2009). *The role and impact of NGOs in capacity development from replacing the state to reinvigorating education*.
- Jenkins, P., Robson, P., & Cain, A. (2002). *Luanda*. 19(2), 139–150.
- Khan, M., Chaudhry, M. N., Ahmad, S. R., & Saif, S. (2020). The role of and challenges facing non-governmental organizations in the environmental impact assessment process in Punjab, Pakistan. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 38(1), 57–70.
<https://doi.org/10.1080/14615517.2019.1684096>
- Kotus, J. (2013). Position of the Polish city on the ladder of public participation: Are we going the right way? The case of Poznan. *Cities*, 35, 226–236.
- Lane, M. B., & Morrison, T. H. (2006). Public interest or private agenda? A mediation on the role of NGOs in environmental policy and management in Australia. *Journal of Rural Studies*, 22(2), 232–242.
<https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2005.11.009>
- Lee, T., & Painter, M. (2015). Comprehensive local climate policy: The role of urban governance. *Urban Climate*, 14, 566–577.
<https://doi.org/10.1016/j.uclim.2015.09.003>
- Li, J., Krishnamurthy, S., Pereira, A., & Wesemael, P. Van. (2020). *Community participation in cultural heritage management: A systematic literature review comparing Chinese and international practices*. 96(September 2019).
- Manjur Morshed, M., & Asami, Y. (2015). The role of NGOs in public and private land development: The case of Dhaka city. *Geoforum*, 60, 4–13.
- Matak, H. Y., Ahmadi, H., & Saremi, H. (2022). People's Life Experiences in Urban Spaces During the Outbreak of the Covid-19 Pandemic; Case Study: Rasht City*. *Honar - ha - ye - ziba Memari - va - shahrsazi*, 27(2), 61–72.
- Mcguirk, P., Dowling, R., Maalsen, S., & Baker, T. (2020). Urban governance innovation and COVID-19. *Geographical Research*, 59.
<https://doi.org/10.1111/1745-5871.12456>
- Medghalchi, N., Bahrainy, H., & Rafieian, M. (2022). The Impact of Information and Communication Technology and the Covid-19 Pandemic on Urban Studies: A Systematic Review. *Motaleate Shahri*, 11(44), 95–114. doi: 10.34785/J011.2022.657
- Mehrdanesh, G., & Azadi Zadeh, N. (2020). The concept of urban resilience,

- management and future planning of cities (Corona 19). *Geography and Human Relationships*, 3(1), 132-161. doi: 10.22034/gahr.2020.109955
- Mercer, C., & Mercer, C. (2014). NGOs, civil society and democratization: a critical review of the literature. <https://doi.org/10.1191/1464993402ps027ra>
- Moghim, S. M., & Alambeigi, A. (2012). Government facilitator roles and entrepreneurship in environmental NGOs. *International Journal of Environmental Research*, 6(3), 635-644. <https://doi.org/10.22059/ijer.2012.533>
- Morales, A. L. G. (2019). Affective sustainability. The creation and transmission of affect through an educative process: An instrument for the construction of more sustainable citizens. *Sustainability (Switzerland)*, 11(15). <https://doi.org/10.3390/su11154125>
- Muraya, P. W. K. (2006). Failed top-down policies in housing: The cases of Nairobi and Santo Domingo. 23(2), 121-128. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2005.08.002>
- Ndezi, T. (2009). The limit of community initiatives in addressing resettlement in Kurasini ward, Tanzania. *Environment and Urbanization*, 21(1), 77-88. <https://doi.org/10.1177/0956247809103005>
- Nelson, P. (2017). Citizens, consumers, workers, and activists: civil society during and after water privatization struggles. *Journal of Civil Society*, 13(2), 202-221. <https://doi.org/10.1080/17448689.2017.1320865>
- Rahman, M. M. (2002). Problems of the NGOs in housing the urban poor in Bangladesh. 26, 433-451.
- Redon, M. (2013). The Model's Limitations What 'Urban Sustainability' for Port-au-Prince? *European urban projects put to the test by the Haitian city*. 20(2).
- Rezaei, M. (2023). Introduction (Summary of Architecture and Urban Planning Texts - Analytical Report on World Governance in Post-Corona Challenges - Strategies) including ten texts (pp. 1-19).
- Schmitz, H. P., & Mitchell, G. E. (2016). The Other Side of the Coin: NGOs, Rights-Based Approaches, and Public Administration. *Public Administration Review*, 76(2), 252-262. <https://doi.org/10.1111/puar.12479>
- Slavíková, L., Smutná, Z., Āambochová, M., & Valentinov, V. (2020). Public and community conservation of biodiversity-rivalry or cooperation? *GeoScape*, 14(1), 36-46.
- Tumusiime, J., Petrus, A., Mol, J., & Oosterveer, P. (2013). Comparing urban sanitation and solid waste

- management in East African metropolises: The role of civil society organizations. *Cities*, 30, 204–211. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2012.03.007>
- Tumusiime, J., Petrus, A., Mol, J., Oosterveer, P., Jenkins, P., Robson, P., Cain, A., Kotus, J., Review, I., Zeitschrift, I., Internationale, R., Nelson, P., Fowler, A., Covey, J. G., Rahman, M. M., Asia, S., Up, S., Das, A. K., Takahashi, L. M., ... Hasmath, R. (2017). NGOs , civil society and democratization : a critical review of the literature. *Journal of Civil Society*, 19(5), 37–41.
- Waheduzzaman, W., As-saber, S., & Hamid, M. B. (2018). *Elite capture of local participatory governance*. 46(4), 645–662. <https://doi.org/10.1332/030557318X15296526896531>
- Whitelaw, G., Eagles, P., Gibson, R. B., & Seasons, M. (2008). Roles of environmental movement organisations in land-use planning: Case studies of the Niagara Escarpment and Oak Ridges Moraine, Ontario, Canada. *Journal of Environmental Planning and Management*, 51(6), 801–816. <https://doi.org/10.1080/09640560802423616>
- Yacobi, H. (2007). The NGOization of space: Dilemmas of social change, planning policy, and the Israeli public sphere. *Environment and Planning D: Society and Space*, 25(4), 745–758. <https://doi.org/10.1068/d459t>
- Ying Chang, M. L. and P. C. (2019). *Participatory governance in China: analysing state-society relations in participatory initiatives in Suzhou*. 41(3), 215123.
- Zheng, Q. (2017). *Crowdfunding as a Practice of Cultural Citizenship in China: A Case Study of Four NGOs*. 1–12. <https://doi.org/10.1177/0973258616688965>